

Afganistan ve Pakistan Jeopolitiğinin Güney Asya Güvenlik Mimarisine Etkileri ¹

Hüsamettin İnaç, Mohammad Monir Amini

Prof. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, husamettin.inac@dpu.edu.tr (Sorumlu Yazar), 0000-0002-6922-2010

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı öğrencisi, moniramini785@gmail.com, 0000-0002-8554-8846

Makale Bilgisi

Makale Tarihsel Süreci:

Geliş Tarihi: 20/07/2023

Düzeltilme Tarihi: 05/06/2024

Kabul Tarihi:30/06/2024

Anahtar Kelimeler:

Afganistan ve Pakistan
Jeopolitiği, Güney Asya
Güvenlik Mimarisi, dış
politika, Taliban, Durand Hattı

JEL Kodları: F50,F51, F52

Özet

Afganistan ve Pakistan'ın Güney Asya'daki dış politikaları, bölgedeki birçok faktörden etkilenmektedir. Güvenlik sorunları, sınır sorunları ve diğer ortak konular, ülkeler arasındaki ilişkileri etkileyen önemli konular olarak kabul edilmektedir. Afganistan ve Pakistan, tarihleri, kültürleri ve dilleri benzer olan iki komşu ülke olarak, ilişkilerinde gerilimler yaşamışlardır. İki ülke arasındaki en önemli konulardan biri sınır sorunudur. 1893'te İngiltere tarafından Afganistan ve Hindistan'daki İngilizler arasında anlaşmaya varılan Durand Hattı, bu iki ülke arasındaki sınırı belirlemek için kullanılmıştır. Pakistan, Afganistan ile işbirliği yaparak ortak sorunlarla ilgilenmeye çalışmaktadır, özellikle terörizm, yasadışı göç ve insan kaçakçılığı gibi konularda. Ayrıca, Pakistan, Afganistan'da barış görüşmelerinin bir taraftarı olarak çalışıyor ve bu ülkedeki sorunları çözmek için işbirliği yapıyor.

The Reflection of Pakistan's Afghanistan Policy Over The South Asia Security Architecture

Article Info

Article history:

Received:20/07/2023

Revised:05/06/2024

Accepted:30/06/2024

Keywords: Afghanistan and
Pakistan geopolitics, South
Asia security architecture,
foreign policy, Taliban,
Durand Line

JEL Codes: F50,F51, F52

Abstract

The foreign policies of Afghanistan and Pakistan in South Asia are influenced by many factors in the region. Security issues, border disputes, and other common concerns are considered important issues that affect the relations between countries. Afghanistan and Pakistan, as two neighboring countries with similar histories, cultures, and languages, have experienced tensions in their relationship. One of the most important issues between the two countries is the border dispute. The Durand Line, which was agreed upon by the British between Afghanistan and India in 1893, has been used to define the border between these two countries. Afghanistan has demanded a change of this border, but Pakistan assumed it as the official border. Pakistan is working with Afghanistan to deal with common problems, particularly terrorism, illegal migration, and human trafficking. Pakistan is also working as a proponent of peace talks in Afghanistan and is cooperating to solve the problems in that country.

¹ İnaç, H. ve Amini, M., (2024).Afganistan ve Pakistan Jeopolitiğinin Güney Asya Güvenlik Mimarisine Etkileri *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Çalışmalar Dergisi*, 5(1), 141-157, DOI: 10.62001/gsijses.1330445

GİRİŞ

Bu makalenin amacı, Afganistan'ın yeni jeopolitiğinden etkilenen güvenlik önlemlerinin işlevselliğini araştırmaktır. Bu işlevsellik, İran'ın ulusal güvenliğini de etkilemektedir. Bu nedenle, çalışmada tüm güvenlik tanımlarının ortak paydasında bulaşan güvenlik analistleri tarafından sunulan görüşler ele alınmıştır. Bu temel unsurlar gelecekteki analizler için de istifadeye sunulmuştur. Tanımlar beş ortak paydada kategorize edilebilir. Sınırlayıcı ve tehdit edici faktörler olarak da sınıflandırılan güvenlik yaklaşımlarının ilkini “tehdit edici faktörler” oluşturmakta, bu faktörler sistemin varoluşsal unsurunu tehdit eden bir dizi unsuru bünyesinde barındırmaktadır. Bu güvenlik tüketici parametreler Bari Bozan, Michael Loh, Jules Komban, Ekbler Rahman ve Giacomolusian tarafından tanımlanmıştır. Bu faktörler şunları içerir: Toprak ve toprak bütünlüğüne ilişkin tehditler (bölücülük veya toprağın bir kısmının işgali). Ulusal egemenliğe ilişkin tehditler (hükümetin zayıflaması, bozulması veya dağılması). Ulusal bütünlüğe yönelik tehditler (kültüre, örf ve adetlere, geleneklere vb. zarar verme).

Buna ilaveten ideolojik faktörler, siyasetlerinde ideolojik davranış sergileyen ülkeleri içerir. Elbette, ideolojik faktör ideolojik olmayan ülkelerde kültürel faktöre indirgenmekle beraber İran örneğinde ideoloji, coğrafya ve siyasi sistemin etkisi vardır. Ayrıca totaliter doğası gereği ideoloji, siyaset oyununun nedeni mesabesinde. Richard Gopper, Frank Trager ve Simoni gibi düşünürler de güvenliğin tanımında bu faktöre değinmişlerdir.

“Sınırlayıcı faktörler” ise ulusal güvenliğini tehdit eden büyük bir faktör değil, spesifik bir faktör gibi görünmektedir (Aref, 2011, s. 76). Ancak sınırlayıcı faktörleri tehlikeye dönüştüren dinamikler de mevcuttur. İlk dinamik, ideolojik sistemler için, ödeme yapılmaması durumunda sistemin meşruiyetini ortadan kaldırmaktır. Bu durum da güvenlik sorunu daha karmaşık ve içinden çıkılmaz hale dönüşebilir. İkinci dinamik, bu faktörlerin çok yönlü olması ve her birine dikkat edilmemesi diğer faktörlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yapbozun sıralı parçaları birlikte verimsizlik yaratır. Örneğin, siyasi istikrarı olan bir ülkede işsizlik olgusu, işsizlik sonuçlarından biridir. İşsizlik olgusu suçun artmasına ve diğer şeylerin yanı sıra kaçakçılığa ve uyuşturucu dâhil olmaya yönelmesine neden olmuştur. Ülke, komşuları ve hatta bölge ve dünya için güvensizliğe neden olur. Üçüncü dinamik, ilk aşamada bir bölge olan ve sonraki aşamalarda tüm ülkeyi etkileyebilen bu sorunun artış eğilimi göstermesidir. Sınırlayıcı faktörler, eylemlerin potansiyelini ve ülke faaliyetlerinin kapsamını sınırlayan bir dizi faktördür.

ULUSAL GÜVENLİK KAVRAMININ İNCELENMESİ

Ulusal güvenlik, hükümetler için meşrulaştırmada kullanışlı olması nedeniyle siyaset biliminde çokça atıfta bulunulan bir kavramdır. Devlet adamları uluslararası güvenlik üzerinden çok politize edilmiştir ve bu kavram her zaman çok fazla muğlaklıkla kullanılmaktadır. Bu kavramın hükümet eylemleri için meşruiyet kılıfına dönüşmesi, ulusal güvenlik terminolojisini tartışılır hale getirmektedir (İnaç, 2021, s. 21-23). Bu konunun bir örneği, Wilson doktrininin ilkelerine bağlı kalan ve liberalizmi savunan geleneksel ulusal güvenlik doktrininin George W. Bush döneminde değiştirilerek önleyici savaş (preventive war) kavramsallaştırması çerçevesinde Amerikan ulusal güvenlik doktrinine dönüştürülmesi ve Amerika'nın savaşa sürüklenmesi olmuştur (İnaç ve Ünal, 2013, s. 229). Önleyici savaşta eylemin anlamı bir tehdit algısı yaratmaktır. Anlıktır ve bu nedenle ulusal güvenlik kavramı ulusal bir tehdide indirgenmiştir. Araştırmacıların ulusal güvenlik kavramını tanımlama çabalarına bakıldığında, bu çabanın tarihi modern devlet ve onun ortaya çıkışı kadar eskidir. Birçok çabanın sarf edildiği ve sonucunda farklı tanımlamaların sunulduğu tartışma alanının zeminini ulus-devlet oluşturmaktadır. Güvenliğin "zararlı tehditlerden görece özgürlük" anlamına geldiğine inanan John Morner'ın tanımı gibi basit tanımların yanı sıra gelecekteki refahın belirlenmesi,

bağımsızlık ve kültürün doğuşu gibi unsurları içeren daha karmaşık tanımlar da literatürde mevcuttur (Rabi'i, 213, s. 432).

Afganistan'dan Petrol ve Doğal Gaz Boru Hattının Geçışı

Tam da üzerinde durduğumuz ulusal güvenlik konularından birisi ve belki de en önemlisi enerji güvenliğidir. Bu bağlamda kaleme alınan 2005 raporu, Uluslararası Enerji Ajansı, petrol ve gazın ve enerji güvenliğinin önemini ortaya koymak için çeşitli faktörler ortaya koymaktadır. Rapora göre önümüzdeki 30 yılda ekonomik büyüme ve gelişme ile dünya nüfusunun artması, talep ve enerji artışındaki ana faktör olacaktır. 30 yıl içinde küresel enerji talebi üçte iki oranında artacaktır. Fosil yakıt halen en önemli enerji kaynağı olarak kabul edilmektedir. Bugün, enerji arzının güvenliği, enerji politika yapımcılarının en önemli önceliklerinden ve endişelerinden biridir (Özkan, 2019, s.1738). Bu bölgede yaklaşık 60 milyar varil petrol mevcuttur ki bu miktar da tüm Avrupa'nın 11 yıllık enerji tüketimine tekabül etmektedir

Afganistan'da Amerikan ve NATO Kuvvetlerinin Varlığı

11 Eylül'de ikiz kulelere yapılan saldırılar Henry Kissinger gibi uzmanların görüşüne göre, Amerika'nın Afganistan'a yönelik birkaç yıl önce hazırladığı saldırının bahanesidir. Amerikan'ın Afganistan işgalinin arkasında pek çok sebep mevcuttur. Bunların başında Amerikan hegemonyasının uluslararası arenada etkinliğini sürdürmesi ve bunun için de Amerikan hükümetini destekleyen şirketlerin çıkarlarının korunması ve petrol akışının güvenliğinin sağlanması gerekmektedir (Özkan, 2022a, s. 171). Buna ilaveten Taliban iktidarlarının son iki yılında haşhaş yetiştirmeyi bırakmaması ve Amerika'nın uyuşturucu üretim sürecini kontrol altına almak istemesi de işgalin arasında yatan bir başka sebeptir. Küresel terörizmle mücadele (struggle on global terrorism), Afganistan'da demokrasi ve insan haklarının tesisi ve uluslararası güvenliğin muhafazası gibi argümanlar da saldırıyı meşrulaştırmak için kullanılmaktadır.

Afganistan'ın İran'ın iki alandaki ulusal güvenliğine ilişkin yeni jeopolitiğinde Amerika ve NATO'nun (Amerika'nın liderliği şeklinde) varlığı, yeni tehditler ve kısıtlamalar yaratmaktadır. Ayrıca Afganistan'ın işgaliyle birlikte siyasi seçkinlerin yapısı da değişime maruz kalmıştır (İnaç, 2022, s. 204). Bunun en bariz tezahürü, İran yanlısı seçkinlerin marjinalleştirilmesi ve Amerikan yanlısı güçlerin daha da etkin hale gelmesidir. Jeopolitik bakımdan Afganistan'da 11 Eylül öncesinde Pakistan ile birlikte Afganistan'da başrolü oynayan İran'dı. Mücahitler döneminde Afganistan siyasetinin iç aktörleri bu iki ülke arasında oldukça geniş bir yelpazeyi kapsıyordu. Öyle ki Eski Afganistan'da İsmail Han, Rabbani, Halili, Mesud gibi güçler İran siyasetinin lehinde güçlü aktörlerdi. Peştunlar geleneksel olarak Pakistan'a yöneldiler, ancak bu alandaki en güçlü kişinin saldırısından sonra operasyonlarda bir canlı bomba öldürüldü. Karzai'nin etkili olmasının ve iktidarı ele geçirmesinin akabinde Rabbani gündemden düştü. Demokratik rejimin savaş ağalarını kendine çekmeyi başaran Rabbani 'ye yalnızca bir bakanlığın sorumluluğu verildi. (Peter, 2010, s. 45)

Pakistan

Pakistan'ın Afganistan'daki durumu diğer tüm ülkelerden daha net ve kendi içinde tutarlı bir seyir izlemektedir. Antik çağlardan beri Pakistan bölgedeki ve Afganistan içindeki Taliban, El Kaide gibi aşırılık yanlısı dini güçlerle özel bir ilişkisi içindedir. Nitekim El Kaide grubunun ünlü lideri Usame bin Ladin yıllardır bu ülkede saklanmaktayken Amerikan güçlerinin bir gece operasyonu ile öldürülüyor. Aşırılık yanlısı ve radikal Müslüman nüfusa sahip olan Pakistan, Amerikan istihbarat teşkilatlarının tesirinde kalarak Afganistan'daki Amerikan ve Batı güçlerinin varlığıyla her zaman sorun yaşadı. Öyle ki CIA raporları bu soruları analiz eden metinlerle doludur (Özkan, 2022b, s. 242).

Pakistan ordusunun ve bu ülkenin Merkezi Askeri İstihbarat ve Güvenlik Teşkilatı "ISA"nın El Kaide ve Taliban komutanlarına her zaman lojistik yardım, mali ve istihbarat desteği sağladığı farklı mahfiller tarafından kanıtlandı. Batı liderliğindeki küresel koalisyonun 2001'de Afganistan'a saldırmasından bu yana Pakistan teröre çok büyük destek verdi. Pakistan'da Usame bin Ladin öldürüldüğünde bile insanlar bu ülkenin şehirlerinde günlerce protesto gösterileri düzenlediler ve ABD bayrağı yaktılar. Geçen hafta Pakistan Başbakanı İmran Han, Kabil'in Taliban güçleri tarafından düşmesinden duyduğu mutluluğu ve memnuniyeti açıkça dile getirmiş ve Afganistan'ın yabancı ve yabancı güçlerin esaretinden kurtarıldığını ve başkentin Taliban milisleri tarafından ele geçirilmesinin düşünüldüğünü açıklamıştı. Ancak Pakistan'ın Afganistan'da iktidar koltuğunda Taliban'ın bulunmasına ilgi duymasının, dini ve ideolojik meseleler dışında mantıklı ve çıkarıcı nedenleri olabilir. Birincisi: Afganistan'da demokratik ve laik bir hükümet iktidarda olursa, elbette bu ülkenin yaşam tarzı ve kültürü yavaş yavaş 60'lara ve 70'lere dönecek, kadınlar ve kızlar sosyal özgürlüklere, geleneksel yapılara ve cinsiyetçiliğe kavuşacaklar. Ülke mutlaka değişime uğrayacaktır. Bu değişiklikler, Pakistan'ın geleneksel ataerkil yönetim sistemi için büyük bir endişe ve korku olabilir.

Komşu ülkelerindeki kadın ve kız çocuklarının yaşam sistemine bakan Pakistanlı kadınlar, bu ülkede kesinlikle değişiklik ve sosyal reformlar, eşit haklar ve kız çocuklarına yönelik şiddete karşı yasaların çıkarılmasını isteyeceklerdir. Yani, Pakistan'daki aşırılık yanlısı dindarlar ve politikacılar açısından, bu ülkedeki kadınların kendi mahallelerindeki kültürleri için bir tür olumsuz ve sınırsız modelin varlığı. İkincisi: Pakistan Merkezi İstihbarat Teşkilatı "ISI", silahlar ve hatta narkotik geçişini kontrol ederek yıllık olarak büyük gelirler elde ediyor. Taliban, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı yöntemlerindeki deneyime dayanarak geçimini sağlıyor, sonuç olarak, Afganistan'ın yönetim sisteminde böylesine güçlü bir unsurun varlığı, Pakistan'daki bu istihbarat örgütünün çıkarıcı yollarını bir kez daha kolaylaştırabilir ve yumuşatabilir. (Peter, 2010, s. 75)

Üçüncüsü: Pakistan'ın tarihsel olarak komşularıyla iyi ilişkileri olmamıştır ve en azından 20. yüzyılda tüm çevre ülkelerle her zaman bir tür rekabet ve çatışma içinde olmuştur. İslamabad, Keşmir konusunda hâlâ Yeni Delhi ile çatışma halinde, bu ülke aynı zamanda İran'la Sistan ve Belucistan gibi İran'ın doğu illerindeki aşırılık yanlısı Sünni güçlerin varlığı ve faaliyetleri konusunda tartışıyor ve İran bu ülkeyi her zaman Sünni teröristleri desteklemekle eleştirdi. Doğu ve Güneydoğu doyumsuz ve hoşnutsuz olmuştur. Bu durumlar dikkate alındığında, Afganistan'daki istikrarsızlık, Pakistan'ın bölgede daha güçlü bir varlık göstermesi için uygun bir ortam oluşturabilir ve hatta Doğu Asya'dan Batı'ya geçiş yollarının inşası ve tatlı su kaynaklarının kontrolü gibi durumlarda Pakistan, üstünlüğe sahip olabilmek. Buna göre, Pakistan'ın çevresindeki yasalara saygılı hükümetlerin zayıflığı, bu ülkenin daha fazla nüfus sahibi olmasına yardımcı olacaktır. (Guha, 2008, s. 9)

Pakistan Jeopolitiği

Pakistan ülkesi, 20° 23' ila 10° 37' enlem ve 50° 60' ila 45° 77' doğu boylam aralığında yer almaktadır ve güneyinden Ras El Karkan devresi geçmektedir (Yiğit, İnaç ve Güner, 2007, s. 89). (Yaklaşık 803 bin kilometre kare ile Pakistan) Meydanın alanı (İran bölgesinin yarısı) Asya ve Hindistan Yarımadası bölgesinde yer almaktadır. Pakistan'ın toprak yapısı ve enlem ve boylamdaki tutarsızlık, bu ülke için bir savunma-güvenlik zayıflığı olarak görülmektedir. (Haghdost, 2011)

Pakistan kuzeyden Çin ve Afganistan, batıdan İran İslam Cumhuriyeti, doğudan ve yandan Hindistan ile çevrilidir. Güney, Umman Denizi ile çevrilidir (814 kilometre kıyı). Güvenlik açısından Pakistan'ın uluslararası sınırları özel özelliklere sahiptir. Pakistan'ın sessiz ve dostane bir sınırı olan Çin ile 523 kilometrelik bir sınırı vardır (Özkan ve Özer, 2023, s. 182). Pakistan'ın savunma ve güvenlik açısından en önemli sınırı, 2028 km'lik Hindistan sınırıdır. Hindistan aktif

bir güvenlik bölgesidir. Pakistan'ın Afganistan ile olan ortak sınırı 2466 km uzunluğundadır ve Peşaver sınırındaki Hayber Geçidi bu bölgedeki en önemli stratejik geçiş noktasıdır. Pakistan, İran İslam Cumhuriyeti ile coğrafi olarak bir parça olan Belucistan Yaylası'nda 891 kilometrelik bir ortak sınırı vardır. Pakistan'ın deniz sınırı ve bu bölgede Karaçi limanının varlığı, ihtilaf nedeniyle ve Hindistan'ın geçmişini nedeniyle bu ülke için hayati ve stratejik bir role sahiptir.

Su kaynakları açısından en önemli değişken olan savunma-güvenlik bakış açısı, Pakistan'ın önemli nehirlerinin Hindistan ile sınır bölgelerinde yer aldığını ve birçoğunun kökeninin Hindistan topraklarından geldiğini göstermektedir. İndus Nehri, 2900 km uzunluğuyla en uzun nehirlerden biridir. Dünya nehirleri, Pakistan halkının ekonomik-sosyal yaşamında hayati bir rol oynamakta ve en merkezi değişkendir. Punjab, Pakistan'ın en önemli eyaletidir (İnaç, 2020, s. 512). Her ne kadar Hindistan topraklarından ithal edilen su kaynaklarının dağılımı ve hacmi, Hindistan hükümeti tarafından bir savunma-güvenlik kaldırıcı olarak kullanılmaz durumdadır. Ancak bu konu, iki ülke arasında ana su kaynakları konusundaki anlaşmazlıkları engellemedi ve bu nedenle 1960 yılında bir antlaşma imzalandı. Saha, iki ülke tarafından imzalandı. Pakistan toprakları, doğa ve topografya açısından dört ayrı bölgeye ayrılmıştır: kuzeyde (yüksek Himalaya dağları) ve kuzeybatıda (Hindukuş sıradağları) iki dağlık kısım ve bir bereketli ovalar (Pencap) ve güneyde sığ deniz yatağı nedeniyle iyi bir konumda olan bir kıyı bölgesi yoktur (İnaç, 2017, s. 45).

Sosyo-Dini Yapı

2000 yılındaki son nüfus sayımına göre, Pakistan'ın nüfusunun 161.3 milyon kişi olduğu tahmin ediliyor (İran İstatistik Merkezi, 1380). Bu sayının %46'sını on beş yaş altı kişiler oluşturuyor ve bu ülkedeki nüfus artış hızı, Asya'daki en yüksek büyüme oranı olan yüzde üç. Nüfusun gençliği, savunma-güvenlik açısından uygun bir ortam sağlar - hükümetlerin emrindeki kuvvetlerin seferber edilmesi için - ancak bu koşullarda nüfusun aşırı büyümesi, Pakistan'ın birçok insanın temel ihtiyaçlarını karşılayamaması ve bu ülkenin sosyal güvenliğini tehdit etmesiyle sonuçlanabilir. Yasadışı göç, Pakistan'daki en önemli sorunlardan biridir çünkü ülkenin bağımsızlığından sonra Afganistan'daki iç savaşlar nedeniyle Müslüman göçmenler bu ülkeye akın etti. Yaklaşık 3 milyon Afgan bu ülkede mülteci oldu (İnaç, 2016, s. 79-81). İslam dini adına Pakistan ülkesi ve sözde Müslümanların özel ülkesi Hindistan kıtası bağımsızlığını ilan etti, bu nedenle bu ülkede din önemli bir rol oynuyor. Bu nüfusun %98'i Müslüman ve ağırlıklı olarak Hanefi ve Şafii mezheplerini takip ediyor. Bununla birlikte, Pakistan, toprak sınırları içinde farklı grupları ve mezhepleri bir araya getirmek için din faktörünü kullanmaya çalışmadı. Din, sonuçsuz kaldı ve bu ülkenin tarihi, etnik ve dini çatışmalarla bağlantılı. (Khaled, 2009, s. 75)

Çatışmalar arasında, Müslümanlar ile Hindular arasında kan dökülmesi ve bazı durumlarda farklı Müslüman grupları arasındaki çatışmalar dikkat çekicidir. Pakistan'daki Şiiilerin sayısının da 27 ila 35 milyon civarında olduğu tahmin ediliyor. Bu gerçek bir sorun çünkü Pakistan, bir Sünni hükümeti ve bariz sebeplerden dolayı Şii toplumu da dâhil etmek istemiyor. Azınlık tutar. Hindistan Yarımadası'ndaki varlıklarının başlangıcından beri, Şiiiler her zaman Hindular tarafından saldırıya uğramıştır. Son 2 yılda aşırılık yanlısı Vahhabi hareketlerin saldırısına uğramışlardır. Francovatval Fransız jeopolitikçi, Pakistan ve Hindistan'daki Şiiiler örneği, herhangi bir Şii toplumu için (nerede olursa olsun) bir kez reşit olma çağına geldikten sonra yaşamının gerçekten çok zor olduğuna inanıyor (İnaç, 2014, s. 39-40).

Vahhabilik

İslam ülkelerinin ittifak kuramamasında ve aralarında çıkan anlaşmazlıklarda etkili olan faktörler hatırlanmalıdır. Uzun bir süredir din, "dini jeopolitik" olarak adlandırılan Müslümanların önemli faktörlerinden biri olmuştur. Hindistan Yarımadası'ndaki meydan

okuma, hegemonik güçlerin odak noktası haline gelmiştir. Dinlerinin ve inançlarının üretimi ve yayılması, Müslümanlar arasında birlik ve beraberliğin oluşmasına engel olabilecek bir politikaydı. Öyle ki, her mezhep kendini halis Müslüman, diğerlerini ise mürtet, kâfir ve ölüme müstehak saymaktadır (İnaç ve Yacan, 2018, s. 320). Vahhabilik, inançları yücelten bu sahte dinlerden biridir. Suudi Arabistan'da oluşmuştur ve şu anda İslam ülkeleri arasında adı geçmektedir. Bu teşkilat resmi olarak 1950 yılında kurulmuş ve kapsamlı tedbirlerle, Pakistan da dâhil olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde camiler ve büyük ilahiyat okulları inşa etmek için İngilizler tarafından desteklenmiştir. Vahhabi misyonerleri, İslami merkezlere göndermek, profesörleri ve dini şahsiyetleri seyahat etmeye davet etmek, Suudi Arabistan ve Hac mevsiminde burs, malî yardım, propaganda ve propaganda kitaplarının ve yayınlarının geniş dağıtımını, Şiiliğe karşı bu mezhebin en önemli icraatlarından biridir. Şu anda Pakistan'daki cami cemaatlerinin imamlarının çoğu, Suudi ilahiyat okullarından sağlanmaktadır. "Deobandi" mezhebi, Hanefî dininin ve Vahhabi mezhebinin bir parçasıdır ve nüfusun sadece %25'ini oluşturmaktadır (İnaç ve Sada 2021a, s. 76). Sünniler, Pakistan'ı oluşturmaktadır ancak Vahhabiliğe karşı çıkan Sünnilerin (ve Şiiilerin) çoğunluğuna karşı iktidarları yoktur. Önemli bir organizasyonları ve finansmanları vardır. Bu tarikatın kampanya faaliyetinin üç ana eksenini şunlardır:

1- Pakistan tamamen Sünni bir ülke olmalıdır;

2- Şiiler, Müslüman olmadıkları için azınlık sayılmalıdır;

3- Pakistan, Şii bir ülke olarak İran İslam Cumhuriyeti ile tüm siyasi ve ekonomik ilişkilerini kesmelidir.

Bu bağlamda, Sipah Sahaba'ya (Pakistan Vahhabiliğinin askeri kolu) üyelik ve giriş için ilk koşul, bir kişiye suikast düzenlemektir. Bunlardan üçü Şii'dir (İnaç ve Sada, 2021b, s. 109). Pakistan'ın sosyal alanda karşılaştığı diğer zorluklar arasında uyuşturucunun bu ülkenin gençleri arasında yayılması, etnik ve aşiret kökenli terör ve yabancı göç sayılabilir. Afgan göçmenler tarafından geniş bir yasa çıkarılması ve Peştun halkının ayrılık bölgeleri oluşturması da bu sorunlar arasındadır.

Savunma-Askeri Yapı

Bu ülkenin bağımsızlığının ilk yıllarında Pakistan ile Hindistan arasında Keşmir meselesi yüzünden savaşın başlaması, Pakistan'ın oluşumuna yol açtı. Silahlı kuvvetler, Pakistan'daki ilk ulusal kurumlardan biri haline geldi ve bu düşmanlık ve tehditlerin devamı geldi. Pakistan, Hindistan tarafında, askeri, savunma ve güvenlik kurumlarının genişlemesini ve etkilerinin genişlemesini hissetti. Bir hükümet yapısı haline geldi ve aslında 1947'den itibaren ordu, ülkenin bekasında ve tehditlerin ortadan kaldırılmasında kendisini en önemli faktör olarak gördü. Hindistan, bu durumun 50 yıl boyunca devam ettiğini düşünmüş ve bu süreç, tarihi bir duygu ve Hindistan için özel bir kimlik haline gelmiştir. Silahlı Kuvvetler. Ordunun halk arasında özel bir yeri vardır ve silahlı kuvvetlerin gücü vardır. Diğer kurum ve kuruluşlara göre daha fazla organizasyon ve organizasyon bütünlüğüne sahiptir ve daha etkin bir role sahiptir. Ülkenin iç ve dış gelişmeleri rol oynar. Pakistan Ordusunun komuta yapısı İngiliz modelinden etkilenmiştir (İnaç, 2003, s. 344). 620.000 kişiden 550.000'i ile Pakistan Ordusu, silahlı kuvvetlerin en önemli parçasıdır. Pakistan olarak kabul edilir ve Pakistan Donanması bölgedeki en güçlü deniz kuvvetlerinden biridir, ancak Pakistan'ın ordu yapısında uçak gemisi bulunmaması, Hindistan'a göre mukayese edildiğinde elverişli bir seviyeye ulaştırmamaktadır. Pakistan Hava Kuvvetlerinin teçhizatı ağırlıklı olarak Batı (Amerika) ve Avrupa (özellikle Fransa) sistemlerine dayanmaktadır. Ve bu ülke, ağırlıklı olarak Peşaver, Boguda ve Faysal

merkezli, nispeten iyi bir hava kabiliyetine sahipken, önemli bir kısmı Bu ülkenin hava teçhizat yapısı Çin'e bağlı ve Pakistan da Çin'e yönelerek ihtiyacını karşılamaya çalışıyor. O bu ülkeden. Bu arada Çin, Pakistan Hava Kuvvetlerinin ilk yapısını da organize etti. Önemli bir rol oynadı ve Çin'den alınan savaşçılar, ülkenin 1971'de Hindistan ile yaptığı savaşlarda önemli bir rol oynadı. (Budak, 2019, s. 196).(Pakistan'ın ilan edilmemiş askeri doktrininin diğer detaylarından, ülkenin çabaları Stratejik derinlik eksikliğinin zayıflığının üstesinden gelmek için uygundur. Pakistan'ın güç ve kuvvet kazanması Nükleer de 1972'de Çin'in işbirliğiyle başladı ve bugün Pakistan da nükleer ülkeler arasında yer alıyor. TPN anlaşmasının dışındadır (İnaç, 2004, s. 45)

Ekonomik yapı

1960'ların ortalarında Pakistan, gelişmekte olan dünyanın en başarılı ekonomilerinden birine sahipti. o zamanlar bu Ülke, Güney Asya'daki en yüksek ihracat büyüme oranına sahipti, ancak siyasi istikrarsızlık nedeniyle politikaların uygulanması Ekonomik adaletsizlik ve Hindistan ile sürekli çatışma, şu anda ekonomik büyümesi Bangladeş'ten bile daha azdır. Pakistan bir tarım ülkesidir ve Pakistan'ın toplam nüfusunun %70'inden fazlası Tarım ekonomisi alanında doğrudan veya dolaylı olarak faaliyet göstermektedirler. Bu konuda önemli noktalar arasında; Silahlı kuvvetlerin büyük bir bölümünün (özellikle üst düzey subayların) bu faaliyette bulunması ve büyük tümenlerin karargâhları Ordu ayrıca Punjab'ın (Pakistan'ın tarım merkezi) tarım bölgelerinde bulunuyor. Tarım ürünleri ihracatı ülkenin en önemli döviz geliri kaynağıdır ve en önemlisi de budur. (Anand, 2018, s. 10)

Mahsuller arasında buğday, pamuk, şeker kamışı, pirinç ve mısır bulunur. Pirinç, halkın gıda ihtiyacını karşılamamanın yanı sıra Hayati ve ihmal edilemez bir role sahiptir, önemli bir döviz kaynağı olarak kabul edilir. İran bunlardan biri Pirincin ithalatçısı Pakistan'dır ama kriz zamanlarında İran'a bu ürünü ihraç etmemek bir fırsat olarak değerlendirilemez. Baskı kolu Pakistan tarafından kullanılmalı, çünkü hem İran'ın ithalatı ikame etme gücü hem de Pakistan'ın pirinç payı var. İran'ın pirinç tüketim pazarında önemli bir paya sahip değil. Pakistan'ın en bağımlı ekonomik sektörlerinden biri enerji sektörüdür. Pakistan enerjinin çoğunu (petrol ve doğalgaz) ihtiyacını yurt dışından karşılamaktadır ve bunlar arasında en önemli arz kaynağı Suudi Arabistan'dır. Bu ülkenin enerjisidir. Bu konu ekonomik bir sorun olmasının yanı sıra ciddi bir sorundur. Pakistan için bir güvenlik açığıdır. Pakistan enerji sağlamak için yeterli iç kaynağa sahip değil ve hiçbir yurtdışında istikrarlı ve güvenilir kaynaklara erişimi vardır (Carlos, 2019, s. 24).

Pakistan'ın üç ana enerji kaynağı olan su, gaz ve petrol, hiçbiri uygun ve elverişli durumda değil. Petrol arama ve çıkarma alanında başta Amerikan ve İngiliz şirketleri olmak üzere yabancı petrol şirketleri faaliyet göstermektedir. Pakistan'da değerlendiriliyor ve son yıllarda İran da teknik mühendislik ihracatına yatırım yaptı ve Pakistan'da bir rafinerinin kurulması, onu bu alanda etkin bir yabancı aktör haline getirmiştir. İran gazı satın almak Ayrıca bu ülkenin Hindistan ile meydan okuması ve Amerika Birleşik Devletleri'nin müdahaleci eylemleri nedeniyle henüz uygulama aşamasına geçmemiştir. Çünkü İran, Pakistan'a ihraç ettiği gazın fiyatını ancak bu ülke izin verirse indirmeye gitmeye hazır. İran'ın doğal gaz boru hattını Hindistan'a uzatmak için kapsamlı bir proje hazırladığı da uluslararası kamuoyu tarafından bilinmektedir.

TERÖRİZM VE GÜNEY ASYA

Terörizm

Terörizm, uluslararası alanda kavramın karmaşıklığı nedeniyle en belirsiz terimlerden biridir. Örnekler, bölgenin tanımlanmasında ve tanımlanmasında bir tür "anlam krizi" ile karşı karşıyadır. Terörizmin tanımı ve boyutları, objektiflikten daha çok sübjektiflik ve ikilik

kabulünden sunulmaktadır. Değer gerçekliği, söylem ve propaganda yaratımlarından türetilir. Kriz koşullarında, terörizm tanımının belirlenmesinde birkaç temel soru ortaya çıkar: Terörizm nedir? Diğer şiddetli çatışma biçimlerinden farklı mıdır? Neden bir hükümet veya grubun şiddeti "terörist" olarak kabul edilirken başka bir grup veya hükümetin şiddeti "terörist değil" olarak kabul edilir? Neden bazı grup ve bireyler aynı zamanda "özgürlük savaşçıları" olarak tanımlanırken, aynı gruplar aşırı ideolojileri nedeniyle başka bir zamanda ve siyasi durumda "terörist" olarak adlandırılır (Karimi, 1984, s. 55)?

Gerçekte, terörizm tanımı, eğilimlerin varlığının en iyi örneklerinden biridir. Tanımın faydaları dikkate alındığında, tarafsız bir tanım ve açıklamaya varmak imkânsız hale gelir. Terör kavramı ile güç grupları ve teknolojisi arasındaki bağlantı, partiler ve hükümetler, bu fenomenin bilimsel tanım projesinin başarısızlığının ana nedenidir. Örneğin, Amerikan devlet adamlarının teröre karşı değişen pozisyonlarına işaret edebiliriz. Ronald Reagan, 1988'de Afgan Mücahitler ve El-Kaide üyeleriyle yaptığı bir toplantıda, Sovyet işgal güçleriyle savaştıkları dönemde onları "savaşçılar" olarak adlandırdı ve "Özgürlük Yolu"nu Amerika'nın kurucuları gibi okudu; ancak aynı grup, 11 Eylül 2001 saldırısından sonra terör örgütleri listesine alındı. Neyse, terör tanımının kapsamına neyin dâhil olduğuna karar vermek, teröristlerin yeri belirlenirken hükümetlerin çıkarlarına bağlıdır. Aslında, terörizm, bireylerin ve grupların uyguladığı şiddetin bir adıdır ve daha güçlü olanların desteğinden faydalanmayan hükümetleri hedef alır (İnaç ve Erdoğan, 2006, s. 12-15).

11 Eylül saldırısından iki yıl sonra Amerikalılar askerlerini geri çekti. Suudi Arabistan da çekildi (İnaç ve Yaman, 2015, s. 19) ve Filipin ordusu, El Kaide'nin terörist saldırısından korkarak Irak'ı terk etti (Delanty, 2013, s. 19). Aslında terörizm, 1980 ve 2003 yılları arasında etkili ve etkileyici olmuş, terör örgütlerinin yarısı intihar bombacıları aracılığıyla hedef devletlerde hedeflerine ulaşmıştır (Haviland 2002, s. 65). Şiddet ve güç kullanmak, siyasi amaçlar peşinde koşmak, terör ve korku yaratmak, tehditler savurmak şiddetin hedefi ve şiddetin örgütlenmesine yönelik öngörülebilir tepkiler terörizmin karakteristik özellikleridir. Aslında, terörizm tanımları en az üç ortak özelliği paylaşır. İlk olarak, şiddet kullanmak veya en azından kullanmakla tehdit etmek; G. Angelo Bu bağlamda Corlette, terörizmi şiddetin nesnel olarak gerçekleşmesi olarak adlandırmaya gerek olmadığını belirtiyor.

Yani, ancak eylemlerine yönelik tehdit, terör eylemlerinin temel unsurlarından biri de olabilir. (Martin, 2013: 33). İkincisi, siyasi amaçlı şiddet; terörizmi diğer şiddet biçimlerinden ve saiklarla cinayet veya suikast gibi suçlu eylemlerinden ayıran unsurdur. Terörist gruplar ve aktörler, yalnızca bazı yazarlar tarafından ekonomik ve kişisel saiklarla değil, aynı zamanda yöneticilerin eylemlerini ve siyasi davranışlarını etkilemeye çalışırlar (Kiği, 2003: 1). Üçüncüsü, sivillerin tehdit altında olması ve terörün sivil hedefleri; terörü diğer şiddet biçimlerinden ayıran temel unsur vatandaşların yaralanması veya şiddet uygulanmasıyla tehdit edilmesi, bir bakıma vatandaşlara karşı korku yaratmanın ve yıkıcı psikolojik etkiler yaratmanın en önemli eylemleri olduğu kabul edilir (Berting, 2014, s. 5). Terörizm üzerine yapılan 109 uzman ve üniversite uzmanının katıldığı bir çalışmada, terörizm araştırıldı ve analiz edildi. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, şiddet unsurunun %83'ü tanımlarda yer almış ve politik amaçlar %65'inde belirtilmiştir. Ajanda, %51'inde gözdağı ve terör vurgulanırken, tanımda zorbalık ve ayrımcılık yapılmaması sadece %21 oranında vurgulanmıştır. %17'si ise vatandaşlar veya tarafsız insanlar tarafından teröre kurban giden siviller olarak tanımlanmıştır (Brezinski, 1998, s. 56).

Terörün Hedefleri

Bazı gazeteler ve yetkililer, teröristleri deli ve amaçsız insanlar olarak nitelendiriyor. Sadece insanları korkutmaya çalışırlar. Her ne kadar bir terör grubundaki insanlar Kuruluşun

hedeflerinden daha küçük veya farklı hedefleri olabilir, ancak her kuruluş Teröristlerin uzun vadeli hedefleri vardır ve siyasi sonuçlar elde etmek ve ayrıcalıklar elde etmek isterler. Amaç, nihai istek ve istek olduğundan, örgütlerin amaçları farklı olabilir. Terörizmi beş ana kategoriye ayırdı:

1. Rejim değişikliği: hükümetin geri çekilmesi ve kendisinin veya onlar için kabul edilebilir birinin yerine geçmesi (Hutchinson, 1972, s. 383-396).
2. Amaç için savaşıyorlardı.
3. Bölücülük: Yeni bir hükümet oluşturmak amacıyla bir bölgeyi merkezi hükümetten ayırmak
4. (Sri Lanka'daki Tamil Kaplanları gibi) veya o bölgenin başka bir ülkeye katılması (Lashkar gibi). Keşmir'i Pakistan'a katmak isteyen Hint Keşmir'deki Taiba.
5. Politik değişim: çok çeşitli küçük talepler; Örneğin, Taliban'dan

Pakistan hükümeti farklı boyutlarda değişiklikler istiyor. 4. Sosyal kontrol: hükümet yerine bireysel irade ve davranışı empoze etmek; Örneğin, Amerika'da Cullen'ın Cuckoos grubu siyahları bastırmaya çalışıyor (Huntington 2020: 76).

Terörizm Stratejileri

Terörizm, psikolojik etkiye dayalı bir stratejidir ve birçok araştırmacı ajan üzerinde çalışmaktadır. Terörizmde psikoloji şunları vurgulamıştır: 20. yüzyılın bütün savaşlarında fatih önce düşmanını yenmiştir. Bir asır, neredeyse diyor Onu zihinsel ve psikolojik bir zayıflık durumuna soktu ve ardından saldırıyı başlattı (Ahmadzai, 2012, s. 59). Aynı görüş 2500 yıl önce Sun Tzu tarafından da dile getirilmiştir. Askeri teçhizat ve araçlarıyla en zayıf hükümetin önünde en güçlü terör örgütü bile Az vardır, dolayısıyla fiziki açıdan devletlerden üstün olmaları mümkün değildir. Terör örgütlerinin hükümetler üzerindeki üstünlüğüne neden olan psikolojik bir faktördür. Faktör Geçmişten günümüze terörizmde stratejinin psikolojik bileşenlerinden biri olarak reklam Geçmiş düşünülür (1. bölüm, Laqueur) ve her terör eylemi yapıldı. Rejimin yenilgisinin öncüsü unvanı ve Meşal onların rehberliğini gösterir (Most, 1987, s. 105).

Terörizmle mantıklı bir şekilde başa çıkmak için stratejilerini anlamak gerekir. Önemli noktaları “belirsizlik, çatışma” olan terörizm teorilerinin tarihi ve kayıtları. Geoffrey Bellini, savaşın ne zaman başlayacağına inanıyor? İktidar gücünü kabul etmez ve sen iktidarla aynı fikirde olduğun zaman biter. Ve kişinin kendi gücü değildir (Blainey, 1988: 122). Dövüşmeyi savaşların sebebi olarak görür (Fearon, 1995: 379-414). Güvenilirlik veya ılımlılık hakkında, aynı zamanda bir savaş nedeni olabilir. Thomas Hobbes insanlar birbirlerine güvenmezlerse saldırma motivasyonuna sahip olacaklarını tartışmaya açmaktadır. Ani saldırılarla şaşırarak, insan tabiatını bilen açısından mümkün değildir (Hobbes, 1968: 184). Bu nedenle, başka bir hükümetin hileli olduğunu kabul ederlerse, Gelişimcidir ve risk kabul eder, işbirliği yapmaktan çok mücadele etmek mümkündür (Yiğit, İnaç ve Güner, 2007, s. 94).

18. yüzyıldan itibaren çoğunlukla siyasi amaçlarla terör eylemleri gerçekleştiren Terörist grup ve örgütler başlangıçta terör örgütleri tarafından uygulandı. Şiddet ve teröre izin vererek hükümetleri devirmeye başladılar. Ancak 20. yüzyılda terörizm karmaşık bir kavram haline geldi ve bu tarihten hareketle terörizm, Yeni bir şekle, yeni boyutlara ve nihayet harekete geçmek için yeni stratejilere sahip bir fenomen çalıştı. Rejim değişikliği sonrası terör örgütleri amaç ve taleplerine göre değişiyor Bölge ve toprak, siyasi değişim, sosyal kontrol ve statükunun sürdürülmesi yoğunlaşmıştır. Buna ilaveten mevcut koşullara göre, küçük ve büyük veya kısa

vadeli ve uzun vadeli hedefler evlat edinmek Veya aynı anda birkaç hedef peşinde koşarlar. İle Genel olarak, terör örgütlerinin amaçlarına ulaşmak için beş erozyon stratejisi vardır. Farklı durum ve koşullara göre sindirme, tahrik, taciz ve en yüksek teklif iş buluyorlar Terör örgütleri tarafından kullanılan stratejilerden herhangi biri Oranın doğru bilinmesi durumunda uygun ve özel koşullarda uygulanır. Teröristler tarafından benimsenen strateji, onunla başa çıkmada en iyi tepki olabilir (Mohammadi, 2000, s. 264).

Güney Asya

Bari Buzan tarafından öne sürülen bölgesel güvenlik kompleksi kavramı, bir grup ülkenin ulusal güvenlik endişelerinin birbirine bağlı olduğu ve ayrı ayrı analiz edilemez veya çözülemez olduğu fikrine dayanır. Bu nedenle, bu ülkeler arasındaki güvenlik bağımlılığı yoğundur ve bir etkileşim ağı ve güvenlik ilişkileri varlığı söz konusudur. Bu ilişkiler, bölgesel bir güvenlik kompleksi olarak adlandırılan bir grup ülke arasında bir birlik duygusu yaratır. Bu kompleksin varlığı, üye ülkelerin iradesine bağlıdır ve diğer ülkelerin iradesine uymayabilir.

Bölgesel güvenlik kompleksi, uluslararası ilişkiler alanında hükümetlerin ilişkilerini ve davranışlarını açıklayan işbirliğinin büyüme faktörlerinden biridir. Üyeler arasındaki güvenlik bağımlılığı, grup üyeleri arasındaki güvenlik bağımlılığı ağının yoğunluğunu belirler. Bu ağın üyeleri arasındaki güvenlik bağımlılığı, grup dışındaki birimlerle karşılaştırıldığında daha yoğundur. Ayrıca, güvenlik karşılıklı bağımlılığı aynı zamanda üyelerin etkisi anlamına da gelir. Topluluğun bileşenidir, dolayısıyla topluluktaki bir aktörün pozisyonundaki herhangi bir değişiklik ve evrim grubun diğer üyelerinin konumunda değişim ve dönüşüme neden olur. Bölgesel güvenlik kompleksi, ulusal ve uluslararası analitik seviyeler arasındaki boşluğu doldurma girişimi olarak orta düzey bir analizin varlığına işaret eder. Bu kompleks, ülkeler arasındaki güvenlik ilişkilerini ve işbirliğini anlamak için önemli bir araçtır.

Güney Asya Bölgesi

Pakistan'ın komşusu Afganistan ile olan ilişkileri, tarihi ve siyasi nedenlerle oldukça karmaşıktır. Pakistan, Afganistan'ın Sovyetler Birliği'ne karşı mücadelesinde Mücahitlerin bir kısmını donatması ve örgütlemesiyle önemli bir rol oynadı. Sovyetler Birliği'nin yenilgisinin ardından, Pakistan, Taliban'a verdiği desteğin zemini Afganistan'da hareket kolaylaştırdı. Ancak şimdi, Afganistan'ın kalkınması için Pakistan'ın diğer ülkeler için önemli bir faktör olması, Pakistan'ın her yolu denemesiyle istikrarsız bir durum yaratıyor. Pakistan, diğer ülkelerin aksine stratejik bir varlık olarak Taliban'a yatırım yapıyor ve özellikle "Afganistan'da dost bir rejim kurma" perspektifiyle sınırlıdır. Hindistan'ın Afganistan'daki siyasi nüfuzu, Afgan Peştunların sınır hattına yönelik milliyetçi muhalefetini etkisiz hale getiriyor. Pakistan, Afganistan'da üstün bir konuma sahip olmalıdır; birincisi Hindistan'ın bu ülkedeki nüfuzunu engellemek, ikincisi de bölgesel ittifaklar kurulmasını sağlamaktır. Ancak, Afganistan ve Hindistan, güvenlik, ekonomi ve kalkınma gibi konuları içeren bir güvenlik kompleksi içinde yer alıyor gibi görünmektedir. Pakistan'ın, Afganistan'da istikrar sağlamak için bir hükümet koruması altında olması gerektiği düşünülmektedir. Ancak, Taliban rejimi döneminde Pakistan, Afganistan ile en iyi ilişkileri sürdürürken, K hükümetinin kurulmasıyla iki ülke arasındaki ilişkiler ciddi şekilde gerildi. Karzai hükümeti, Pakistan'ın Afganistan'ın içişlerine ve desteğine müdahale etmesine izin verdiği için eleştirildi. (Sharifi, 1999; Tevhidi, 1979; Mohammadi, 1995)

Güney Asya Bölgesel Güvenlik Kompleksi ve Afganistan'ın Yalıtılmış Durumu

Bu bölge ülkelerinin birbirleri ile sahip oldukları ortak özelliklere rağmen, bir takım sınırlılıklar bulunmaktadır. Afganistan ile bu ülkeler arasında derin bir işbirliğine engel oluyor. Bu çekinceler, Afganistan'ın Güney Asya'ya katılma arzusunu hızlandıran bir faktördür. Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan ve Çin ülkeleri karşılıklı işbirliği içinde kendi çıkarlarını gözetiyor. Afganistan'ın yanındalar. Bu sayede uyuşturucu kaçakçılığı, zayıf ekonomi, terörizm gibi zorluklar ve tehditler, Bu ülkeler köktendinciliğin yayılması ve etnik-dini çatışmalar nedeniyle Afganistan ile ilişkilerini genişletme konusunda temkinli davranıyorlar. (Rubin, 2005: 33). Özbekistan ve Tacikistan, Afganistan'ın ve denize kıyısı olmayan ülkelerin etkili komşularıdır.

Özbekistan İslami Hareketi Afganistan'a bağlı ve liderleri El Kaide ve Taliban ile temas halinde. (Şafii ve Franji, 2013, s. 91). Önümüzdeki yıllarda ve askeri güçlerin Afganistan'dan tamamen çekilmesiyle birlikte olacağı tahmin edilmektedir. Bu hareket Özbekistan, Tacikistan ve Kırgızistan için yeni sınır sorunları yarattı; çünkü içinde Kuzey Afganistan'da Tacik ve Özbek halkları yaşıyor ve bu halkların kendi etnik kökenleriyle derin etnik ve kültürel bağları var (Zalem, 1972, s. 25) Kendilerini sınırın diğer tarafında tutuyorlar. Sınırın her iki tarafındaki etnik bağlar ve ortak özellikler, olumlu bir işlevden daha fazlasına sahiptir. Afganistan'daki etnik-sivil istikrarsızlığın Özbekistan ve Tacikistan sınırlarına taşınmasına neden olmuştur. (Thomas, 2016, s. 91).

Genel olarak, Afganistan stratejik olarak enerji ticareti ve erişimi için en uygun yollardan biridir. Orta Asya ülkeleri açık sulara sahiptir; Ancak Afganistan'daki güvensizlik sorunu bu özel görevin gerçekleştirilmesine engel oluyor. Öte yandan, bu ülkeler arasındaki ortak sınır uyuşturucu kaçakçılığı için bir rota haline geldi. Silahlı çeteler ve bunun sonucunda ulusal güvenlikleri tehdit edilmiştir; Çünkü insani ve sosyal sonuçlara ek olarak Uyuşturucu, uyuşturucu kaçakçılığından elde edilen gelirin çoğu Taliban ve teröristlere gidiyor Yeni birlikler toplamak ve silah satın almak için yapılan harcamalar, Afganistan'da iç güvensizliğe ve bir tehlike duygusuna yol açıyor Komşu olur. Afganistan'a sınırı olan Kırgızistan ve Kazakistan gibi diğer Orta Asya ülkeleri bile Ortak noktaları yok, Afganistan merkezli uyuşturucu ticaretinin toplumsal sonuçlarından etkileniyorlar. Yukarıdaki sorunların ötesinde, Moskova yetkililerinin açıklamalarına göre sonuçları olan ilk ülke Rusya'dır. Afganistan'ın uyuşturucu ihraç eden toplumu acı çekiyor. Yılda 90 ila 40 bin genç Rus uyuşturucu tüketimi nedeniyle hayatını kaybeder (Tabassum, 2008, s. 62).

Hindistan Ve Afganistan'ın Güney Asya'nın Güvenlik Kompleksine Katılımı

Hindistan'ın Pakistan ile rekabeti, Afganistan'ın Güney Asya bölgesine girmesinin faktörlerinden biridir. Hindistan ve Afganistan ortak bir rakibin, yani Pakistan'ın varlığı nedeniyle birbirleriyle iyi ilişkilere sahipler; Afganistan'ın her zaman ilişkileri olmuştur. Pakistan ile olan çatışmanın yanı sıra Afganistan, Pakistan'ın üyeliğinden endişe duyan tek ülkedir. Birleşmiş Milletler karşı oy kullandı ve Durand Hattını hala tanımadı. Afganistan-Pakistan ilişkilerinin karanlıklaşmasında etkili olan unsurlardan biri de etnik meselelerdir. Her iki taraftaki Peştun kabileleri Sınır, iki ülke arasındaki ilişkileri etkiledi. Öte yandan, Hindistan'ın en önemli bölgesel sorunu İki komşusu olan Çin ve Pakistan ile çözülmemiş anlaşmazlıklarını biliyor. Hindistan'ın bu konudaki en önemli önlemlerinden biri, Artan çıkarlar ve bağlar yoluyla ekonominin küreselleşmesi politikasını onun ışığında ele almak ortaktır, çatışmanın maliyetini yükseltir ve nihayet bölgeye istikrar getirir (Sedney, 2018, s. 197). Amerika, Afganistan ve Hindistan arasındaki ilişkilerden şu anda bu üç hükümetin birbirine bağlı olduğu sonucuna varılabilir. Karşı karşıya oldukları terör tehlikesi nedeniyle işbirliği yapmaya daha isteklidirler. Pakistan ve Afganistan arasındaki eski farklılıkları susturmak (terörle mücadele ve Amerika yönetimi nedeniyle) İslamabad'ın Kabil'in Güney Asya bölgesine girmesine yönelik siyasi hassasiyetleri azaldı (Saeidi, 1984, s. 77) Hindistan, teröre ve savaşa

karşı bir savunma olarak sınırlarına, özellikle Keşmir'e asker konuşlandırdı. İslami aşırıcilık olarak bilinir (Rose, 1995, s.145). Hindistan hükümeti yıllardır güçlerin kurbanı olmuştur. Aşırıcilık Pakistan tarafından Keşmir'de destekleniyor; Öte yandan, İslamabad yakınsak bir hükümete sahip olmaya çalışıyor

Afganistan'da kendi politikaları; çünkü Afganistan'da askeri üsler kurmak istiyor ve bu ülkede dini militanların ve Keşmir Mücahitlerinin eğitimi, Keşmir bölgesinde Hindistan üzerinde daha fazla baskı oluşturacaktır. Mücadeleler Afganların eski Sovyetler Birliği'ne karşı direnişinden ilham almakta ve malzeme, kaynak ve lojistik ekipman Pakistan tarafından sağlanmaktadır (Ahmad, 2001, s. 83). Taliban Afganistan'da gücünün zirvesindeyken, aşırılık yanlısı grupların destekçileri bu gruptan kurtulmaya çalıştı. Hindistan'a karşı da kullanın. O zamanlar Pakistanlı terörist gruplar Keşmir'i her yerden daha fazla hedef aldı. Hindistan, aşırılık yanlısı gruplar tarafından birçok kez terör saldırılarının ve birkaç saldırının kurbanı oldu. Keşmir'de ve Hindistan'ın diğer eyaletlerinde kan döküldü (Bagheri, 1992, s. 75).

SONUÇ

11 Eylül 2001 terör saldırıları ve devletlerin önderliğindeki uluslararası toplumun varlığı Amerika Birleşik Devletleri, Afganistan'da Hindistan tarafından memnuniyetle karşılandı ve Afganistan'da hoş değişikliklere neden oldu. Hindistan dış politikası. Yıllar sonra, Kızılderililer artık kendi politikalarına sahip olabilir Pakistan'ın Afganistan'daki nüfuzunu azaltmayı ve stratejik derinliğini artırmayı araştırın. İle Bu nedenle terör olaylarından birkaç gün sonra Hindistan hükümeti ihtiyaç halinde hazır olduğunu açıkladı. Askeri yardım sağlanması ve üssün Taliban ve teröristlere saldırması için ABD hükümetine teslim edilmesi Afganistan'a aşıkâr bir husumet alametidir. Bu, son otuz elli yıllık Kızılderililerin tam tersiydi. Hiçbir yabancı gücün topraklarını askeri amaçlarla kullanmasına izin vermeyen. Hiç şüphesiz hükümet Hindistan'ın Afganistan'da birçok çıkarı var. Hindistan'ın Afganistan'la ilişkilerini geliştirmesinden elde ettiği faydalar şu şekilde görülebilir. Pakistan'ın bir rakip olarak Güney Asya ve Afganistan'daki etkisinin sınırlandırılması gerekmektedir. Aşırıcilık ve terörizmin kontrol altına alınması elzemdir. Afganistan gibi bir köprünün Orta Asya'ya ulaşmadaki işlevi; bölgesel etkinin genişletilmesi; Güney Asya'daki Hindistan güvenlik sisteminin güçlendirilmesi Afganistan Hindistan'ın hedeflerine ulaşması için Afganistan ile işbirliğine ihtiyaçla birlikte değerlendirilmelidir. Delhi Kabil'in Güney Asya güvenlik kompleksine katılımı yalnızca güvenlik modelini güçlendirmekle kalmamaktadır. Hindistan, Güney Asya'da bir merkez haline gelmektedir. Ancak stratejik derinliği sınırları içinde bu merkeze oturma durumu siyasi konjonktürün kırılmağını da kendi bünyesinde barındırmaktadır. Afganistan'ın genişlemesi ve refah seviyesinin artması ise doğrudan Delhi'nin Orta Asya'daki varlığı ile bağlantılıdır.

Öyle ki Amerika'nın Afganistan'daki varlığı, Kabil'deki bölgesel işbirliği sürecini de şekillendirmektedir. ABD'nin Afganistan'daki mevcudiyeti, İran İslam Cumhuriyeti ile Afganistan arasındaki ikili ilişkilerde de derin tesirler bırakmaktadır. Afganistan'ın İran'la işbirliğini genişletme arzusuna rağmen, Tahran ile Kabil arasında süregelen gergin ilişkiler, Washington'un Afganistan'daki politikaları yüzünden daha da derinleşmektedir. Elbette Tahran ve Kabil liderleri arasındaki görüşmelerin devam etmesine rağmen iki ülke arasındaki ilişkiler düşük seviyede seyretmektedir. Amerika'nın varlığı Afganistan'da batı ve kuzey bölgelerine kıyasla doğu ve güneyde bölgesel işbirliğinin geliştirilmesi imkân tanımaktadır. Ne var ki Afganistan'ın diğer komşularıyla olan ilişkilerinde sınırlılıklar ve kısıtlı bir ilerlemeden söz edilebilir. Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan ve Çin birer birer çıkarlarını Afganistan ile karşılıklı işbirliğinde aramaya başlamışlardır. Bu yol, uyuşturucu kaçakçılığı, zayıf ekonomi, terörizm gibi zorluklarla ve tehditlerle doludur. Bu ülkelerin Afganistan ile ilişkilerinin geliştirilmesinde köktendincilik ve etnik-dini çatışmalar önemli ölçüde ket vurmaktadır.

Dolayısıyla diğer ülkelerle sürdürülen görece sorunsuz ilişkiler, bu mücavir devletler açısından pek de geçerli değildir. Afganistan'ın içinde yaşanan kargaşa ve kaosu komşularıyla işbirliğine engel olarak görülmesi herkesin bildiği bir sırdan ibarettir.

En önemli komşu ülke olan Pakistan'la Afganistan arasındaki ilişkiler oldukça karmaşık bir kimliğe sahiptir. Özellikle 1979'da Sovyetlerin Afganistan'ı işgalinden sonra Pakistan istihbarat servisi Taliban'ı yaratan medreseleri ihdas etmiştir. Peştun milliyetçiliğinin esas alındığı bu medresenin öğrencileri, terörün Afganistan'a hükümran olmasında oldukça etkin bir rol oynamışlardır. 1980'lerde Batı'nın kapsamlı desteğini arkasına alan bu Diobandi medresesi öğrencileri başlangıçta mücahitlerle birlikte hareket ederek Sovyet Rusya'nın Afganistan işgalinde hezimete uğratılmasına katkı ve destek sağlamışlardır. Ne var ki daha sonra aynı öğrenciler Taliban'ı oluşturarak ABD işgalini kolaylaştırmışlardır. Pakistan'ın 1994'te Taliban'a verdiği destek, Taliban'ın Afganistan'da iktidara gelmesine yardımcı olmuştur.

İki ülkenin diğer sınır sorunları uzun bir ihtilaf geçmişine sahiptir. Peştun milliyetçiliğinin Taliban üzerinden Pakistan tarafından körüklenmesi, iki ülke arasındaki ilişkileri zehirleyen en önemli faktör olarak tarihi bir dönüm noktası teşkil etmiştir. 11 Eylül 2001'de yaşanan İkiz Kulelere yapılan terörist saldırı sonrasında ABD, El-Kaide lideri Üsâme bin Ladin'in Afganistan'da olduğu istihbaratını almıştır. Bunun üzerine Afganistan'da bulunan Taliban hükümetinden Üsâme bin Ladin'i isteyen ABD, ret cevabı alması üzerine Afganistan'ı işgal etme kararına varmıştır. Haddizatında ABD'nin uluslararası terörle kisvesi altında yapmak istediği şey, etrafı petrol ve doğalgaz bakımından zengin olan Afganistan'ı işgal etmektir. Taliban yönetimi de ABD'nin bu talebine karşılık verecek ve Amerika ile işbirliği yapacak bir kimliğe sahipti. Pakistan ise, sırf Peştun milliyetçiliğini yaymak, Afganistan'da nüfuzunu artırmak ve kendine tehdit olarak gördüğü Afganistan'ı istikrarsızlaştırmak isteyen bir aktör olarak ABD'nin işgalinden büyük bir memnuniyet duymaktaydı.

Şu anda, terörizmden kaynaklanan tehlike nedeniyle, işbirliği yapmaya daha istekli görünen Pakistan ve Afganistan arasındaki eski farklılıkları ve acımasız mücadeleyi unutmamanın zamanı gelmiş gibi görünmektedir. Ne var ki Kabil'in İslamabad'la siyasi ilişkilerini geliştirmesi, Hindistan'la ilişkilerini bozması anlamına gelmektedir. Bu durum Afganistan'ın Güney Asya perspektifini önemli ölçüde daraltmaktadır. Hindistan son dönemlerde Tayvan üzerinden ortaya çıkan Çin-ABD geriliminde henüz net bir pozisyon almamış görünmektedir. Eğer Hindistan ABD'ye karşı Çin, İran ve Rusya ittifakına dâhil olursa Afganistan, bölgesel bir aktör olarak yükseliş ve şahlanışa geçebilecektir. ABD'nin küresel hâkimiyetini peyderpey kaybettiğimiz günümüz uluslararası ilişkileri bakımından Çin-ABD rekabetinde Afganistan'ın Güney Asya'da alacağı tutum ve içinde bulunacağı ittifak sistemi, oldukça belirleyici bir parametre olacaktır.

KAYNAKÇA

Abdullah, Nezamüddin (1394 HŞT), Şerh-i Muhtasar-ı Kanun-i Esasî- Afganistan, Kabil, Said Yayınları.

Arianfer, Aziz (1388 HŞT), Tarih-i Diplomasi-yi Afganistan Der Nime-yi Nuhost-i Sede-yi Bistom, Kabil.

Arny, George (2004), Afganistan Güzergâh-e Keşvar-güşâ-yân, (Said Muhammed Yusuf Elmi – Habibrahman Hâla, Fa. Çev), Kabil, 3. Baskı, Maiwand Yayınları.

Atayî, Muhammed İbrahim (2010), Negâh-i Muhtasar Be Tarih-i Muasır-i Afganistan, Kabil, Maiwand Yayınları.

Berting, Jan (2014). Siyasi Kriz Çağında Yaşamak. (Hüsametdin İnaç, Çev.). İstanbul: Ka Kitap.

Brzezinski, Zbigniew. (1998). Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Önceliği ve Bunun Jeostratejik Gereklere, Sabah Kitapları, İstanbul.

Budak, Ali (2019). *Osmanlı Modernleşmesi Gazetecilik ve Edebiyat*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat

Delanty, Gerard (2013). *Avrupa'nın İcadı*. (Hüsametdin İnaç, Çev.). Ankara: Adres Yayınları.

Habibi, Abdülhay (1993), Cünbeşi-i Meşrutiyet Der Afganistan, Kabil, Matbaa-yi Devleti Yayınları.

Haviland, WA (2002). Kültürel Antropoloji (Çev. Hüsametdin İnaç ve Seda Çiftçi). İstanbul: Kaknüs Yayınları

İnaç, Hüsametdin ve S. Erdoğan, (2006). "Postmodern Dönemde Kamu Yönetimi Algısı ve Kamusal Alan Tartışmaları," Akademik Bakış: Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi Celalabad, Sayı: 9. 1-16

İnaç Hüsametdin ve F. Ünal (2013). The Construction of National Identity in Modern Times: Theoretical Perspective. *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(11), 223-232.

İnaç Hüsametdin ve M. Yaman (2015). Ulus İnşa Stratejileri Bağlamında Avrupa Milli Marşlarının Sosyo-Politik Mukayesesi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20(3), 17-34.

İnaç Hüsametdin ve İ. Yacan. (2018) Ülkelerin Markalaşma Süreci ve Marka Kavramı. Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 1(3). 317-331.

İnaç, H. ve Rafiq Sada, M. (2021a). Taliban'ın Afganistan'ı Devlet, Toplum, Siyaset. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

İnaç, H. ve Rafiq Sada, M. (2021b). Ulus İnşası ve Uluslaşma. *Uluslararası Eşitlik Dergisi*, 1(1), 95-111.

İnaç, H. (2003). Makro Toplumsal Kuramlar Açısından Postmodernizm. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 341-351

İnaç, H. (2004). Identity problems of Turkey during the European Union Integration Process. *Journal of Economic and Social Research*, 6(2), 33-62.

- İnaç, Hüsamettin (2014). “Çağımızın Toplumsal Algısını Temsil eden Parametrelerden Kimlik, Kültür ve Uygarlık Kavramlarının Sosyo-politik Analizi”, İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi, Cilt: 1 Sayı: 1. 35-57.
- İnaç, Hüsamettin (2016). Türkiye'nin Kimlik Problemleri. Ankara: Adres Yayınları.
- İnaç, Hüsamettin (2017). *Faşizmin ve Sosyalizmin Sosyo-Politik Kökenleri*. 2. Baskı, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- İnaç, Hüsamettin (2020). Yeni Dünya Düzeninin Bir Habercisi Olarak Azerbaycan-Ermenistan Çatışmasının Soyo-Politik Analizi. Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 3 (3). 509-521. DOI: 10.33712/mana.829489
- İnaç, Hüsamettin (2021). Uluslararası Güvenlik Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye, İstanbul: Kültür Sanat Yayınları.
- İnaç, Hüsamettin (2022). “New World Order in Post-Pandemic Process and Turkey”. In: Turkey and the Post-Pandemic World Order (Edit: A. Salih İkiz), Lexington Books, ss.199-225
- Kaşakki, Sabahuddin (1366 HŞT), Daha-yi Kanun-i Esasî, Peşaver. Afganistan Cihat Konseyi Yayınları.
- Mutanoğlu, M.(2006). Afganistan Moğol İstilasından Amerikan İşgaline. İstanbul:İlke Yayıncılık.
- Müşfik, M. Ş. (2016). Loy Atal Ahmad Shah Abdali (Büyük Kahraman Ahmed Şah Abdalî). Kâbil: New Kâbil Yayınları.
- Osmanoğlu, M. (1990): Afganistan Cihadın 10 Yılı. Ankara: Rehber Yayınları.
- Özkan, A. (2019). Burjuvazi ve Muhafazakâr Kimliğin Son Dönem Türkiye'sine Yansımaları. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 10 (17), 1735-1751.
- Özkan, A. (2022a). Dış Politika ve Güvenlik Ekseninde Erdoğan Türkiye'si ve Putin Rusya'sı Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Özkan, A. (2022b). Siyasi Parti Kapatmalarına Ulusal Güvenlik ve Demokrasi Açısından Tarihsel Bir Bakış. Türkiye İçin yeni Anayasa Vizyonu ve Yol Haritası Savaş Yayınevi, 231-251.
- Özkan A. ve B. Özer (2023). Politik Psikoloji Bağlamında Siyasal Bir Aktör Olarak Alparslan Türkeş'in Milliyetçilik Anlayışı, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 24, Sayı: 1, ss. 179-193
- Parker, Geoffrey. (1985). Western Geopolitical Thought in the Twentieth Century, St. Martin's Press, New York.
- Purtaş, F. (2011). Asya ile Güney Asya Arasında İpekyolu Projesi. Ankara: Sfn Yayıncılık.
- Pressfield, S. (2007). Afgan Savaşı (G. Özbilun, Çev.). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Rizazade, H. (2012). Soğuk savaş sonrası dönemde yeni ulus- devlet inşa süreçleri ve Beluç sorununun geleceği (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler
- Salahshoor, K. (2013). 11 Eylül sonrası Afganistan'da basın özgürlüğü: Kâbil'de medya çalışmaları ile görgül bir araştırma (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- Selim, Y. (2004). Afganistan ve Dostum. Ankara: Hiler Yayınları

Soydan, C. (2001). Pakistan- Hindistan öyküleri. İstanbul: İletişim Yayınları.

Yiğit, M. İnaç, Hüsamettin ve Güner, Ü. (2007). Genişleme, Mali Yardım ve Ekonomik Büyüme Perspektiflerinden AB'nin İlk Dört Genişlemesinin Analizi. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 8(2). 81-96.

EXTENDED ABSTRACT

The foreign policies of Afghanistan and Pakistan in South Asia are influenced by many factors in the region. Security issues, border disputes, and other common concerns are considered important issues that affect the relationship between the two countries. Afghanistan and Pakistan, as two neighboring countries with similar histories, cultures, and languages, have experienced tensions in their relationship. One of the most important issues between the two countries is the border dispute. The Durand Line, which was agreed upon by the British between Afghanistan and India in 1893, has been used to define the border between these two countries. Afghanistan has demanded a change of this border, but Pakistan recognizes it as the official border. This issue remains a controversial topic in the relationship between Afghanistan and Pakistan. The relationship between Afghanistan and Pakistan is important due to Pakistan's influence in Afghanistan and likewise Afghanistan's influence on Pakistan's relations with other countries. Pakistan actively participated in the civil war in Afghanistan in the 1980s and was effective through its supporters in Afghanistan. During that time, Pakistan supported the Taliban group in Afghanistan and directed them to fight against the temporary Afghan government and the international forces supporting them, namely the United States. This severely affected the relationship between Afghanistan and Pakistan and continues to have an impact to this day. However, in recent years, the relationship between the two countries has improved. Pakistan is working with Afghanistan to deal with common problems, particularly terrorism, illegal migration, and human trafficking. Pakistan is also working as a proponent of peace talks in Afghanistan and is cooperating to solve the problems in that country.